

Уразов Анатолій Устинович
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і менеджменту
Житомирський державний університет імені Івана Франка

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

В статті аналізується комплекс проблем, пов'язаних з приєднанням України до Світової організації торгівлі, потенційні переваги та можливі ризики для вітчизняної економіки.

Ключові слова: глобалізація економіки, торгівельно-економічна дискримінація, лібералізація торгівельних відносин, інвестиційний клімат, режим найбільшого сприяння.

Постановка проблеми. Необхідною передумовою євроінтеграційних прагнень України є вступ до Світової організації торгівлі – СОТ (World Trade Organization – WTO).

До СОТ нині входять 151 країна. На країни-учасниці СОТ припадає 95% світової торгівлі товарами і послугами, близько 85% світового ВВП та понад 85% населення світу. В умовах зростаючої глобалізації Україна надалі не може залишатися осторонь світових інтеграційних процесів, інакше вона може опинитися на периферії сучасного цивілізаційного розвитку. Країни, що не входять в СОТ, знаходяться у не вигідних зовнішньоекономічних умовах. По суті, вони підлягають торгівельній дискримінації, оскільки на них не поширюється система пільг і преференцій, які країни-учасниці СОТ надають одна одній. В той же час, до країн, що не входять до СОТ, застосовуються різні торгівельні обмеження, санкції, проводяться антидемпінгові розслідування. Вступ до СОТ є необхідною умовою наступного етапу євроінтеграції України – початку переговорного процесу зі створення зони вільної торгівлі з ЄС.

Мета статті. Проаналізувати потенційні переваги та нові можливості, що відкриває перед Україною вступ до СОТ, і одночасно можливі загрози та ризики, що виникають на шляху інтеграції української економіки до цієї Всесвітньої торгівельної організації. Попередницею СОТ була створена в 1948 році за ініціативою США міжнародна організація з регулювання торгівлі, що діяла на основі Генеральної угоди з тарифів і торгівлі – ГАТТ (General Agreement on Tariffs and Trade), яка в січні 1995 року за рішенням восьмого Уругвайського раунду була перетворена в СОТ. Штаб-квартира СОТ знаходиться в Женеві.

Основними принципами і метою діяльності СОТ є лібералізація світової торгівлі, усунення тарифних і нетарифних обмежень у зовнішній торгівлі, надання країнам-учасникам

режиму найбільшого сприяння у взаємній торгівлі. Країни – члени СОТ взаємодіють у рамках недискримінаційної торговельної системи, де кожна країна отримує гарантії справедливого ставлення до її експорту на ринках інших країн, одночасно зобов'язуючись забезпечувати такі самі умови для імпорту на своїх власних ринках. Принцип недискримінації реалізується через застосування режиму найбільшого сприяння (РНС), за якого країна забезпечує однакові умови торгівлі для всіх учасників СОТ, і національного режиму (НР), за якого імпорт після сплати всіх митних платежів не може піддаватися обмеженню на внутрішньому ринку країни.

Основою правової системи СОТ є три базові угоди, що визначають правила міжнародної торгівлі товарами, послугами та правами інтелектуальної власності:

- Генеральна угода з тарифів та торгівлі у новій редакції 1994 року (ГАТТ 1994);
- Генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС);
- Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

Правила експорту-імпорту товарів додатково визначаються 12 угодами, які є обов'язковими для всіх країн-членів СОТ. За своєю організаційною структурою СОТ включає Конференцію Міністрів, яка є найвищим органом СОТ, та Генеральну раду.

Конференція Міністрів складається з представників усіх членів СОТ – по одному від кожної держави – члена СОТ. Європейський Союз є окремим самостійним членом СОТ нарівні з усіма державами, що входять до її складу.

Конференція Міністрів має право приймати рішення з усіх питань, що регулюються багатосторонніми угодами СОТ. Засідання Конференції Міністрів проводиться не рідше одного разу в два роки.

До складу Генеральної ради входить по одному представнику від кожної країни – члена СОТ. Як правило, в ролі представників членів СОТ виступають послы або голови представництв відповідних держав при СОТ. Засідання Генеральної ради відбуваються 8-10 разів на рік у штаб-квартирі СОТ у Женеві. Саме Генеральна рада ратифікує угоду про входження країни-кандидата до СОТ. Це рішення обов'язково повинно бути ратифіковане національним парламентом країни-кандидата.

В останні роки питання про вступ України до СОТ стало предметом гострих дискусій, що продовжують тривати у наукових та ділових колах і привертають увагу широкої громадськості. Як знайти момент істини? Насамперед слід з'ясувати „загальні правила гри”, тобто головні умови приєднання до СОТ. Згідно з Правилами СОТ, ця організація ставить перед Україною такі основні умови:

- відкрити внутрішній ринок для імпорту товарів та послуг з країн- членів СОТ;
- значно зменшити ставки ввізного мита на імпортну продукцію;

- відмінити бюджетні дотації окремим галузям і підприємствам;
- у цінній політиці – перейти на середньосвітові (середньоєвропейські) ціни на енергоресурси.

Одночасно знімаються діючі нині обмеження на експорт української продукції на ринки країн – членів СОТ. Україна розпочала переговорний процес щодо вступу до СОТ в 1993 році, коли Генеральною радою СОТ було створено Робочу групу з розгляду заявки України про приєднання до СОТ. Нині цей процес вступив у завершальну стадію. Завершені багатосторонні та двосторонні переговори з країнами-членами СОТ, які входять до складу Робочої групи. Нещодавно підписано останній двосторонній протокол з Киргизстаном про взаємний доступ на ринки товарів та послуг. Питання про борг України у 27 млн. доларів знято з порядку денного українсько-киргизстанських відносин і у двох країн тепер немає взаємних фінансових претензій. Верховною Радою прийнято пакет законодавчих актів, які гармонізують вітчизняне законодавство у відповідності з вимогами та правилами СОТ.

Виходячи з наведених Правил СОТ, які потенційні вигоди та переваги отримає Україна від вступу до СОТ і які загрози та ризики можливі на цьому шляху?

Головна проблема, яка постає перед Україною, полягає в тому, щоб максимально скористатися потенційними перевагами, що надає членство СОТ, а з іншого боку – мінімізувати негативні наслідки та втрати для вітчизняної економіки. Згідно з експертними прогнозами оцінками в довгостроковому плані, економічні вигоди повинні перевищити втрати, неминучі на початкових етапах приєднання до СОТ. Конкуренція з боку продукції західних фірм та транснаціональних корпорацій змусить вітчизняних виробників підвищувати ефективність виробництва та якість продукції, сприятиме технологічному оновленню виробництва, зростанню конкурентоспроможності українських товарів на внутрішньому та світовому ринках.

Однак деякі галузі і підприємства зазнають певних втрат. Передусім – це підприємства автомобіле- та літакобудування, вугільної галузі, сільського господарства та інші. Значних втрат зазнає банківський сектор, якому доведеться витримувати жорстку конкуренцію з боку потужних іноземних банків.

Слід зазначити, що вітчизняні виробники витримують конкуренцію з продукцією іноземних фірм за рахунок низької вартості енергоресурсів, дешевої робочої сили та завдяки високим ставкам ввізного мита, які захищають внутрішній ринок від експансії іноземного імпорту. Також сприяють підтриманню конкурентоспроможності української продукції значні державні дотації та податкові пільги, що надаються окремим галузям і підприємствам (сільському господарству, вугільній галузі та ін.).

Перехід на світові ціни на енергоресурси, відміна і скорочення державних дотацій та суттєве зниження митних ставок на імпорту, згідно вимог СОТ, негативно вплине на стан внутрішнього ринку та експортні можливості України.

Членство в СОТ вимагає від України уніфікації (зниження) ставок ввізного мита на імпорту продукції сільського господарства та харчової промисловості. В ході переговорного процесу середні ставки ввізного мита були зменшені з 30% (2001р.) до 12% митної вартості товарів (2005р.), а по окремих видах імпорту буде запроваджена нульова ставка.

Зниження середніх ставок ввізного мита після внесення змін до Митного тарифу України у липні 2005 року обумовило тенденцію до зростання імпорту агропродовольчої продукції. За шість місяців 2006 р. її імпорту зріс на 26,6% порівняно з аналогічним періодом 2005 р.*

В ході переговорного процесу СОТ ставить перед Україною вимогу запровадити діючу в країнах Євросоюзу систему норм і стандартів якості експортної продукції, і в тому числі санітарні та фітосанітарні стандарти для сільськогосподарської продукції. Такі вимоги в цілому слід вважати правомірними, але у випадку їх упередженого застосування вони можуть перетворитися у нетарифні обмеження вітчизняного експорту. Слід зазначити, що в країнах Заходу, а також в Польщі, Болгарії, Угорщині та ін. має місце перевиробництво сільськогосподарської продукції та загострюється проблема її збуту.

В цих умовах відкриття внутрішнього ринку, скорочення обмежень на імпорту та відміна дотацій завдасть значної шкоди вітчизняним сільгоспвиробникам та переробникам, зробить більшість їх продукції неконкурентоздатною. Подібні наслідки можна очікувати і в інших галузях економіки. Прогнозованим результатом лібералізації торгівельних відносин стане згортання виробництва, хвиля банкрутств, значне скорочення зайнятості. Однак подібна “шокова терапія” неминуча на початкових етапах входження до СОТ і в довгостроковому плані повинна принести позитивний санаційний ефект: сприяти підвищенню загальної ефективності та конкурентоспроможності економіки, збільшенню обсягів іноземних інвестицій та структурно-інноваційній перебудові української економіки.

Перспективи та нові можливості, що відкриває перед Україною вступ до СОТ, слід розглядати з трьох основних аспектів:

- вплив вступу на макроекономічне середовище;
- переваги вступу для споживачів;
- переваги вступу для виробників.

У макроекономічному вимірі вступ до СОТ буде стимулом для прискорення структурно-інноваційної перебудови вітчизняної економіки. Загострення конкуренції між українськими та іноземними підприємствами на внутрішньому та зовнішніх ринках

сприятиме перерозподілу ресурсів від застарілих неконкурентноздатних виробництв до сучасних високотехнологічних підприємств та галузей економіки. Конкуренція стимулюватиме реалізацію інноваційних програм, інвестицій в нові технології та в людський капітал.

Вступ до СОТ повинен надати потужний імпульс до зростання обсягів іноземних інвестицій. Іноземні інвестори розглядають членство в СОТ як сигнал про те, що Україна має стабільні, передбачувані умови для ведення бізнесу, законодавчі гарантії прав інтелектуальної власності.

Разом з тим слід зазначити, що не в усіх країнах вступ до СОТ супроводжується збільшенням іноземних інвестицій. Так, після вступу до СОТ *Див.: “Український центр міжнародної інтеграції”. К.: 2006. - С.49. Грузії, Молдови, Киргизстану не відбулося очікуваного збільшення іноземних інвестицій. Це може бути пояснено тим, що інвестиційний клімат визначають також такі важливі фактори як політична стабільність, загальна ефективність макроекономічної політики, стабільність податкового законодавства та інші фактори.

Перевагами вступу до СОТ для українських споживачів стане значне розширення асортименту товарів за рахунок збільшення імпорту, підвищення їх якості. Зокрема, українські виробники, згідно з вимогами СОТ, повинні будуть запровадити міжнародні стандарти якості товарів ISO. Загострення цінової конкуренції з боку іноземних компаній-імпортерів сприятиме зниженню загального рівня цін на окремі види продукції вітчизняних виробників, які нині нерідко використовують своє монопольне становище при ціноутворенні на внутрішньому ринку. Перевагами вступу для вітчизняних виробників стане запровадження режиму найбільшого сприяння (РНС) щодо експорту українських товарів на ринки всіх країн – членів СОТ. Будуть скасовані діючі нині обмеження (квоти) на експорт української продукції на ринки інших країн, оскільки такі обмеження в рамках СОТ заборонено.

В даний час в структурі українського експорту переважає продукція первинних, сировинних галузей з низьким рівнем переробки. Конкуренція на ринках країн СОТ стимулюватиме переорієнтацію українських виробників на експорт високотехнологічної продукції з більшою доданою вартістю. Разом з тим запровадження правил СОТ у сфері ліцензування, стандартизації та сертифікації експортної продукції потребує значних додаткових витрат для створення інститутів та механізмів для здійснення таких процедур, завданням яких стане забезпечення відповідності української продукції міжнародним стандартам якості та безпеки.

Важливою перевагою, яку отримують українські підприємства після

вступу до СОТ, стане створення прозорого та передбачуваного бізнес- середовища, зниження витрат підприємств на ведення бізнесу за рахунок встановлення ефективного торговельного режиму. Значна частка інвестиційних товарів, необхідних для модернізації вітчизняних підприємств, ввозиться із-за кордону. Зменшення ставок імпорتنих тарифів на сировину, комплектуючі вироби, устаткування з країн-членів СОТ, спрощення імпорتنих процедур сприятиме здешевленню ресурсів для виробництва, що в свою чергу зумовить зниження собівартості вітчизняних товарів, підвищенню їх конкурентоспроможності.

Вступ до СОТ сприятиме зменшенню транспортних витрат за транзит українських товарів через територію інших країн-членів СОТ всіма видами транспорту (автомобільним, залізничним, трубопровідним та іншими). В даний час на українську продукцію нерідко встановлюються дискримінаційні правила та тарифи за транзит. При вступі до СОТ Україні будуть надані рівні, уніфіковані платежі за транзит, що діють в рамках СОТ. Після набуття Україною членства в СОТ вітчизняні виробники отримають можливість захисту своїх інтересів через діючий в рамках СОТ механізм вирішення торгових спорів, що дозволить кардинально розв'язати проблему дискримінаційних антидемпінгових обмежувальних заходів щодо українських товарів. Нині п'ятнадцятирічний шлях України до СОТ підійшов до фінішу.

5 лютого 2008 року в Женеві на засіданні Генеральної ради СОТ був підписаний протокол про вступ України до цієї організації. Таким чином, Україна стала 152 членом Світової організації торгівлі. Після підписання протоколу Верховна Рада 10 квітня ратифікувала протокол про вступ до СОТ і через 30 днів після цього Україна набуває повноправного членства в СОТ. Однак процедура вступу до СОТ не завершується підписанням протоколу. Після приєднання до СОТ Україна повинна додатково прийняти 10 законів та інших нормативних документів відповідно до вимог СОТ щодо уніфікації окремих митних тарифів, режимів доступу на ринки послуг та лімітів бюджетної підтримки сільського господарства в післявступовий період. Ці законопроекти вже підготовлені урядом і подані до затвердження Верховною Радою. Процес адаптації української економіки, в тому числі сільського господарства, до вимог СОТ, потребує перехідного періоду, який за згодою з СОТ триватиме в різних сферах взаємовідносин від 2 до 5 років. Тому, як заявив Генеральний директор СОТ Паскаль Ламе, позитивні наслідки приєднання до СОТ Україні слід очікувати в довгостроковому періоду.

Висновки. Питання про інтеграцію України до СОТ слід розглядати в контексті глобалізації економіки, бо СОТ є глобальною торговельно- економічною організацією.

В умовах триваючої глобалізації світогосподарських зв'язків, посилення взаємозалежності національних економік, країни, що не входять до СОТ, по суті підлягають

торгівельно-економічній дискримінації, оскільки на них не поширюється система пільг і преференцій, які країни-учасниці СОТ надають одна одній; до таких країн застосовуються різні торговельні обмеження, санкції, проводяться антидемпінгові розслідування. Вступ до СОТ відкриває перед Україною нові можливості як у макроекономічному вимірі, так і на рівні вітчизняних виробників та споживачів.

Головна проблема, яка постає перед Україною у зв'язку з входженням до СОТ, полягає в тому, щоб максимально скористатися потенційними перевагами, що надає членство в СОТ, а з іншого боку – мінімізувати негативні наслідки та втрати, можливі для вітчизняних виробників. Підписання 5 лютого 2008 року протоколу про вступ України до СОТ відкриває нові можливості для стабільного економічного зростання вітчизняної економіки, її інтеграції в світову економічну систему.

Наступним кроком приєднання України до СОТ стане початок переговорного процесу про створення зони вільної торгівлі з країнами Євросоюзу.

Список літератури:

1. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. – К.: Основи, 1999.
2. Стиглиц Дж. Глобалізація: тривожні тенденції. М.: ИНФРА, 2006.
3. Уразов А. Україна на шляху до Світової організації торгівлі // Педагогічна Житомирщина. - 2007. - №1. - С. 37-41.

URAZOV A.U. UKRAINE ON A WAY TO THE WORLD ORGANIZATION OF TRADE.

In article the complex of the problems connected with joining of Ukraine to the World organization of trade, potential advantages and possible risks for domestic economy is analyzed.

Keywords: economy globalization, trade and economic discrimination, liberalization of trade relations, investment climate, regime of the greatest assistance.

УРАЗОВ А.У. УКРАИНА НА ПУТИ К МИРОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ТОРГОВЛИ.

В статье анализируется комплекс проблем, связанных с присоединением Украины к Мировой организации торговли, потенциальные преимущества и возможные риски для отечественной экономики.

Ключевые слова: глобализация экономики, торгово-экономическая дискриминация, либерализация торговых отношений, инвестиционный климат, режим наибольшего содействия.